

УДК 323:316.4(477.6)"2014/..."

І. М. Грідіна
К. О. Чульська

РЕГІОНАЛЬНІ ЕЛІТИ ДОНЕЧЧИНИ ТА ЛУГАНЩИНИ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ ТА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті висвітлюється процес трансформації регіональних політичних еліт Донеччини та Луганщини в контексті зміни політичної ідеології та політичного курсу під впливом Революції гідності та за умов російсько-української війни. Охарактеризовано залученість представників регіональних еліт до розв'язання проблем, пов'язаних з російсько-української війною, тимчасовою окупацією окремих територій Донецької та Луганської областей в контексті деокупації та відновлення державного суверенітету України.

Ключові слова: еліта, політична еліта, регіональна еліта, російсько-українська війна, тимчасово окуповані території Донецької та Луганської області, деокупація.

DOI 10.34079/2226-2830-2021-11-31-32-103-120

Гібридна війна Російської Федерації проти України, зокрема тимчасова окупація Криму, окремих районів Донецької та Луганської областей, створюють перманентні виклики перед політичною елітою України, яка внаслідок потужного масового вибуху громадянської активності Євромайдану зазнала значних трансформацій, а вливання «нової крові» у владу створило передумови для радикальних реформ, змінило геополітичний вектор держави зі Сходу на Захід. Разом з тим, застарілі радянські практики, не викоренені з набуттям незалежності, потужні олігархічні сили гальмують кардинальні перетворення, заважають подолати «п'яту колонну» корупції, некомпетентності, непотизму, корисливих інтересів політичної еліти. Найбільш яскраво це проявляється на регіональному рівні, зокрема на Сході України, де ще й до сьогодні зберігається ментальність, стереотипи та поведінка радянської людини. Через патерналістські очікування населення Донеччини та Луганщини обирає не стільки ідеологію, скільки виконує розпорядження керівників великих підприємств, тим самим приводячи до влади свою регіональну еліту (Лібанова та Дмитренко, 2019, с.12-13). Саме тому сьогодні велика увага громадськості та дослідників прикута до регіональної політичної еліти, яка є флагманом у представленні інтересів свого регіону, визначає напрямки розвитку на локальному рівні, особливо в умовах реформи децентралізації. Взаємозв'язок національної та регіональної еліти, можливість останньої просувати свої інтереси на державному рівні сприятиме процесу інтеграції національних і регіональних інтересів. Водночас, регіональні еліти є силою, здатною як сформувати та профінансувати опозицію, так і підтримати владний режим, а відтак - порушувати

конфліктні процеси, уповільнювати їх або гальмувати. Роль регіональних еліт, зокрема Донеччини та Луганщини, актуалізується в умовах російсько-української війни, наявності тимчасово окупованих територій та майбутнього процесу їх звільнення, відновлення територіальної цілісності України та встановлення конституційного ладу.

Сучасні дослідження регіональних еліт стосуються різних аспектів: історіографії та методології вивчення (Кармазіна, Бевз, Горбатюк та Зорич, 2020; Кармазіна, ред., 2019; Коваленко, 2017 та ін.), принципів та механізмів формування (Яремчук, 2021; Рибалка, 2015), відповідальності за прийняття політичних рішень, визначення вектору політичного курсу країни, а за умов російсько-української війни – долю держави (Мачуський, 2017; Лібанова та Дмитренко, 2019; Крюков, 2006; Ворчакова, 2014; та ін.). Разом з тим, цілком справедливо зауважують автори аналізу літератури та емпіричної бази дослідження феномену регіональної еліти, що «гостро бракує досліджень еліти в Україні такої, якою вона є насправді» (Кармазіна, ред., 2019, с.27).

У науковому середовищі поняття «регіональна політична еліта» має доволі багато визначень (Ворчакова, 2014; Токар, 2009; Яремчук, 2021; Коваленко, 2017). За узагальненими ознаками регіональна політична еліта представляє собою соціальну групу, представники якої обіймають посади в органах державної влади й місцевого самоврядування та здатні приймати стратегічно важливі для регіону рішення, лобювати його інтереси на загальнонаціональному рівні.

У межах статті нас цікавить політична еліта підконтрольних територій Донецької та Луганської областей у якості осіб, які представляють інтереси свого регіону: депутати законодавчого органу; особи, які обіймають певні посади в органах державної влади і місцевого самоврядування, через що мають можливість впливати на процес деокупації та відновлення державного суверенітету. Особливістю України є те, що прийняття політичних рішень, зокрема народними депутатами, відбувається в інтересах певних олігархічних кіл, які також розглядаються нами у якості акторів соціально-політичних трансформацій.

Метою дослідження є з'ясування якісних трансформацій регіональних еліт Донеччини та Луганщини, які відбулись під впливом Революції гідності та українсько-російської війни, в контексті стратегії деокупації тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.

Теоретико-методологічними засадами дослідження є ідеї класиків елітології Г. Моски, В. Парето, Р. Міхельса. Зважаючи на те, що у роки суспільно-політичних трансформацій регіональні еліти перетворилися на постійний чинник української політики, акцентується увага на концептуальних роботах вітчизняних дослідників (С. Кульчицького, М. Токаря, І. Ворчакової, М. Кармазіної, Е. Лібанової).

Після Революції гідності 2014 року розпочався процес трансформації політичної еліти, зокрема й регіональної. Під трансформацією еліт вважається докорінна зміна політичних лідерів, вихід на політичну арену «нових обличь» або опозиційних сил. Також ознакою трансформації, за словами О. Крюкова, може слугувати зміна політичної ідеології та політичного курсу еліти (Крюков, 2006).

Однією з фундаментальних характеристик української регіональної еліти є наявність певних політико-економічних угруповань, в яких економічні актори намагаються триматися в тіні політичних, виконуючи ролі сірих кардиналів. Саме така специфічна риса вирізняла та й до сьогодні характеризує регіональну еліту Донеччини. Р. Ахметов до 2014 р. був найважливішим фінансовим покровителем «Партії регіонів», і до 2011 року його вплив міцно закріпився в обласній раді, коли там працювали колишні співробітники його

основного холдингу «Метінвест». Згодом у залежність від нього потрапили обласні губернатори, депутати облради та багаторічний міський голова Донецька Олександр Лук'яненко. Як цілком справедливо зауважив С. Тарута, мабуть єдиний з бізнесменів, хто не був інтегрований у Партію регіонів, «решта <бізнесменів> розуміли, що, якщо вони не будуть в партії, то далі з ними боротимуться. Тому що в реальності ніхто не створив і не реалізував правила, де бізнес існував би окремо від політики» (Тарута, 2021). Сьогодні інтереси Р. Ахметова за результатами виборів 2019 р. у Верховній Раді захищають М. Магомедов, Р. Требушкін, В. Новинський, С. Мегера, В. Гриб, Д. Шенцев, М. Волинець та ін. (Кармазіна, Бевз, Горбатюк та Зорич, 2020, с.18).

На Донеччині та Луганщині виборчі уподобання населення формувались уподобаннями місцевих еліт, тоді як уподобання місцевих еліт формувались уподобаннями місцевого бізнесу, створюючи своєрідне замкнене політико-економічне коло. Але, у 2014 році донецькі регіональні еліти зіткнулися з тим, з чим вони ніколи не стикалися. Революція гідності ознаменувалась повним поваленням режиму Януковича, а український політикум опинився посеред владної кризи. Відтак трансформація еліт відбувалась революційним шляхом, повністю змінивши владну на опозиційну. Важливо, що при цьому трансформація еліти була також обумовлена її ціннісною переорієнтацією, зокрема на рівнях переосмислення внутрішньої і зовнішньої політики. Разом з тим, варто враховувати, що Україна і на той момент, і досі залишається країною перехідного типу. Це значною мірою впливає на те, що багато представників «старої» еліти намагаються інтегруватися в «нову» - політично недосвідчену еліту, привносячи або нав'язуючи останній елементи своєї ідеології, свої методи та практики. Поняття «стара»/«нова» еліта в Україні досить умовні, адже до Революції гідності, та, як виявилось і після, певне коло політиків неодноразово змінювали свою політичну орієнтацію, переходячи з партії в партію, утворюючи коаліції за «інтересами». У травні 2014 року на президентських виборах у першому турі переміг П. Порошенко, що можна пояснити, зокрема, втомою суспільства від невизначеності у політичному управлінні та гострою потребою у новому лідері. Водночас, П. Порошенко був далеко не новим «обличчям» в політиці, адже ще з 1998 року він був членом партії СДПУ, а у 2000 році заснував власну партію «Солідарність». Під час Помаранчевої революції підтримував позицію Віктора Ющенка. З грудня 2013 року брав активну участь у подіях на Євромайдані, підтримуючи народні протести, чим значно підвищив свій авторитет та політичний рейтинг. Чітка проєвропейська позиція та запевнення припинити військові дії на Сході України дали йому змогу здобути перемогу на виборах (Рогачук, 2019).

На регіональному рівні Революція гідності сприймалась по-різному. Якщо на Заході і в Центрі суспільство виражало майже повну її підтримку, то у Південному-Східному регіоні Революція гідності більшістю сприймалась або нейтрально, або негативно, що пояснюється багатьма чинниками, зокрема прагматичними налаштуваннями регіональних політичних еліт, які підтримували В. Януковича та мали тісні економічні зв'язки з Росією. У лютому-березні 2014 року, після зміни правлячої еліти, регіональні еліти Донеччини та Луганщини у багатьох випадках підігрівала проросійські настрої населення, налаштовуючи його негативно щодо нової влади (Лібанова та Дмитренко, 2019; «5 років після Майдану...», 2019).

Весна 2014 року для Сходу України ознаменувалась вибуховою хвилею підготовлених та спровокованих Кремлем проросійських мітингів, що стало можливим внаслідок послідовної політики місцевих еліт, які роками підтримували «окремішню» риторику «Партії регіонів» про розкол Заходу та Сходу України, орієнтацію останнього на Росію

(Оганесян, 2014). Разом з тим, до планів Кремля не входило робити ставку на місцеву еліту, яка гіпотетично могла б представляти собою певну політичну силу. Для дестабілізації ситуації та боротьби з проукраїнськими силами були використані заздалегідь підготовлені проросійсько налаштовані маргінальні елементи. Тому виникла ситуація, коли регіональна політична еліта опинилась не у справ, виявилась бездіяльною, адже побоювалась брати на себе відповідальність за прийняття рішень (. Автори книги, «Як Україна втрачала Донбас» журналісти Д. Казанський (представник від Донеччини у Тресторонній контактній групі з врегулювання ситуації на Донбасі) та М. Воротинцева (до війни очолювала видання «Восточный вариант» у Луганську), відтворюючи події 2014 р., писали, що місцеві еліти («регіонали», політичні лідери) втратили контроль над подіями, коли Росія розпочала масштабне постачання зброї, бойовиків та «радників» ще у березні 2014 р. (Гарасим, 2021). Центральна влада намагалась зробити ставку на регіональних олігархів у справі мирного врегулювання конфлікту, адже в їх інтересах було зберегти стабільність в регіоні та свій бізнес. Так, І. Коломойський очолив Дніпропетровську ОДА, де дійсно ситуацію вдалося стабілізувати, але діяти за таким сценарієм в інших областях не вийшло. Як зазначали Д. Казанський та М. Воротинцева, весною 2014 р. «одна з головних інтриг протистояння на Донбасі полягала в тому, коли ж в ситуацію по-справжньому втрутиться Рінат Ахметов і на чиєму боці». Р. Ахметов або відмовився, або не зміг вплинути, або не зміг і тому відмовився очолювати Донецьку ОДА: «Усю весну він робив безпорадні заяви, закликаючи якийсь абстрактний Донбас до миру та злагоди, але ніякого Донбасу, до якого звертався олігарх, у той момент вже не існувало» (Гарасим, 2021). На деякий час, з 9 березня по 9 жовтня 2014 р., головою Донецької ОДА став С. Тарута. Але вже у травні 2014 р. місцева влада ні на що не впливала та нічого не вирішувала. Як цілком справедливо зауважив політолог, журналіст С. Стуканов, «донецькі еліти використовували «русскую весну». Але «русская весна», що називається, використала їх» (Стуканов, 2016).

Звісно, на Донеччині були представники політичної еліти, які відкрито демонстрували свою чітку проукраїнську позицію та виступали проти проросійських сил, але такі виступи жорстко придушувались російськими найманцями. Депутата Горлівської міської ради Володимира Рибак закатавали за спробу підняти український прапор на будівлі міськради. Безвісті зник опозиційний депутат міської ради Новоазовська Василь Коваленко. Депутат Слов'янської міської ради (від «Фронту змін» Арсенія Яценюка) Олег Зонтов, до речі врятований від озброєних бойовиків Нелею Штепою, подолавши бюрократичні перепони (на той час військовий призов із Донецької та Луганської області було заборонено), пішов на фронт та служив топографом взводу управління мінометної батареї 56-ї бригади ЗСУ (Комарова, 2017; Кирилов, 2020). Багато з тих, хто перебував на регіональних та місцевих посадах вимушені були залишати захоплені території через небезпеку життя.

У квітні 2014 року було проголошено початок АТО, проте протистояти повномасштабному російському вторгненню фактично знищена попередньою владою українська армія була ще не готова. На Сході України почалась «гаряча» фаза гібридної війни Росії проти України, і регіональна політична еліта, окрім того, щоб забезпечити елементарні умови виживання цивільного населення, мала робити вибір – за чи проти України. Саме тому президентські вибори 2014 р. пройшли під гаслом політичних компромісів та готовності еліти до розв'язання актуальних проблем суспільно-політичного розвитку в умовах підвищених очікувань та вимог громадян щодо виконання гасел Євромайдану та скорішого закінчення АТО. Вдруге з 1991 р. в історії України президентські вибори пройшли в один тур, де перемогу здобув П. Порошенко, отримавши більш ніж

50% відсотків голосів за рахунок достатньо рівномірної підтримки серед виборців усіх регіонів. Безальтернативність кандидатури П. Порошенка щодо інших кандидатів втілювалась у концепті «Обери мир – обери Порошенко», підсилена ставкою на унікальне позиціонування образу «нового політика» - прихильника змін (Золотарьова, 2021). Так тема війни та її закінчення одразу «монетизувалась» у політичній боротьбі як національних, так і регіональних еліт: «у нинішній історії мова йде не лише про співпрацю, а й про бажання різних центрів впливу нав'язати один одному своє бачення стратегії повернення Донбасу. Умовно воно вкладається в опозицію «реінтеграція»–«відвоювання» (Романець та Кравець, 2017).

Спроба оновлення регіональної еліти стала можливою завдяки місцевим виборам 2015 року. Разом з тим, у Донецькій і Луганській областях голосування не відбувалось на тимчасово окупованих територіях і в громадах, де було небезпечно їх проводити через близькість лінії розмежування. Постановою Верховної Ради від 17 березня 2015 року про визнання окремих районів, міст, сіл та селищ Донецької та Луганської області тимчасово окупованими територіями та Постановою ЦВК, було визначено 91 населений пункт у Донецькій та 31 у Луганській області, де вибори не відбувалися (Комітет виборців України, 2016). Не змогли взяти участь у виборах і внутрішньо переміщені особи (ВПО), адже у новому Законі України «Про місцеві вибори», який було прийнято у липні 2015 року, право участі у виборах ВПО залишилося нерегульованим. У Маріуполі та Покровську (на той час – Красноармійську) вибори були зірвані через проблеми з бюлетенями та проводились пізніше (Макаров та Каплан, 2015.; Бондар, ред. 2016). Але, за думкою експертів - *представників неурядового сектору, які працюють у Донецькій та Луганській областях, вибори у цих містах не відбулись винятково через політичні причини розподілу сфер впливу між чинною та попередньою владою, різними фінансово-промисловими і політичними групами. Іншими словами, через бажання представників колишньої Партії регіонів залишитися в регіоні при владі (Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, 2015).* Усе це зумовило рекордно низьку явку: 31,65% у Луганській та 35,27% у Донецькій області, а відтак і негативно вплинуло на можливі зміни у складі регіональних еліт. Формувати місцеву еліту була позбавлена і переважна більшість патріотично налаштованих ВПО.

Загальна тенденція у регіоні показала, що, як це не парадоксально, в умовах війни більшість отримав «Опозиційний блок» - партія, що утворилась на уламках «Партії регіонів», здобувши перші місця у низці районних рад Одеської, Дніпропетровської, Запорізької, Херсонської, Донецької та Луганської областей, 45% мандатів, здобутих за пропорційною системою до обласних, районних та місцевих рад у Донецькій області, та 47% - у Луганській (Бондар, ред. 2016, с.205). Результати виборів засвідчили і якісний реванш «регіоналів». У Слов'янську, місті яке навесні 2014 р. декілька місяців перебувало під окупацією проросійських сил, мером став Вадим Лях – кандидат від «Опозиційного блоку», колишній авторитетний член «Партії регіонів». У передвиборчій агітації він розмістив бігборди з гаслом «любити Слов'янськ, як Неля», апелюючи до Нелі Штепи, колишнього мера Слов'янська, яка підтримувала проросійські сили та на той час знаходилась під слідством (Червоненко та Шрамович, 2015).

Проукраїнські сили змогли отримати невеликий шанс бути представленими у міській владі, проте набагато менший, ніж очікувалось, враховуючи обставини російської агресії у регіоні. Так, у Маріуполі змогли подолати прохідний бар'єр лише «Сила людей». Такий результат виборів можна пояснити тим, що молодь майже не брала участі у виборах, свої

голоси активно віддавали люди старшого покоління, що симпатизують СРСР, а отже і проросійським силам. Також, варто враховувати й активну інформаційну складову гібридної агресії проти України, розповсюдження фейків проти української центральної влади – «хунти», що особливо активно проявилось у Донецькій та Луганській областях (Червоненко та Шрамович, 2015).

Отже, у 2015 р. оновлення регіональної та місцевої еліти не відбулось ані кількісно, ані якісно, відбулась її циркуляція у вигляді ребрендингу «Партії регіонів». Разом з тим, на цих виборах було зруйновано колишню монополію «регіоналів»: загальний результат «Опозиційного блоку» у районних радах – друге місце після БПП «Солідарність», приніс утричі менше депутатських мандатів, аніж президентська партія. «Опозиційний блок» не став «партією місцевої влади» навіть у тих регіонах, які традиційно голосували за Януковича і його однодумців - на Донбасі та Півдні України (Опозиційний блок на виборах: перемога чи імітація? 2015).

Повне переавантаження політичної системи України, зокрема на регіональному та місцевому рівнях, відбулось після президентських та позачергових парламентських виборів у 2019 р. Рушійною силою цих трансформаційних процесів був суспільний запит на мирне вирішення конфлікту на Донбасі. Очікування миру було особливо сильним на підконтрольних Україні територіях Донецької та Луганської областей. Комплексне регіональне дослідження, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у 2018–2019 рр., показало що мешканці Донбасу втратили довіру до політики, яку впроваджував Президент Петро Порошенко, та звинувачували уряд у тому, що він залишив їх наодинці з серйозними проблемами (Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, 2019, с.3).

25 жовтня 2020 року в Україні були проведені місцеві вибори, однак знов у 18 об'єднаних громадах на підконтрольних уряду частинах Донецької та Луганської областей вибори не відбулися. Проведення місцевих виборів стало неможливим начебто з міркувань безпеки, хоча деякі експерти називають це рішення політичним (Діхтяренко, 2020).

Після неочікуваного успіху політичної сили «Слуга народу» на президентських та парламентських виборах (її результат місцями дорівнювався результатам «ОПЗЖ»), очікувалось, що на місцевих виборах 2020 р. партія Зеленського зможе зламати монополію старих еліт (Казанський, 2020b). Але тріумф повторити не вдалось. Так, у Маріуполі «Слуга народу» набрали 5%, тоді як «ОПЗЖ» 33%. До того ж у місті склалась наближена до двопартійної модель міжпартійної конкуренції, яка фактично визначила нову розстановку сил серед місцевих еліт: партія імені діючого мера «Блок Вадима Бойченка» (41,7%) і ОПЗЖ (34%) розділили між собою переважну більшість голосів (Якименко, ред. 2020., с.30, 32).

Кейс Маріуполя є настільки ж цікавим, наскільки й показовим з точки зору трансформації місцевих еліт за ознакою зміни політичної ідеології та політичного курсу. Вперше за 15 років у Маріуполі перше місце взяла не звична загальнонаціональна сила: не «ОПЗЖ» (лідер виборів 2019 року), не «Опоблок» (переможець 2014 року), або раніше – «Партія регіонів» (незмінний лідер до 2012), перемогла на виборах нова місцева сила під егідою мера Вадима Бойченка, якого експерти вважають «відверто проукраїнським» (Биков, 2020).

Отже, у тих громадах Донецької та Луганської областей, де місцеві вибори провели, вони ознаменувались вже новими тенденціями. «Опозиційна платформа – За життя

(ОПЗЖ)» хоч і показала традиційно високі рейтинги, проте їм довелось конкурувати з новими політичними акторами, що засвідчили, наприклад результати виборів до районних рад Донецької та Луганської областей (Центральна виборча комісія України, 2021):

Таблиця 1.

<i>Результати виборів до районних рад Донецької області</i>					
Політична сила / районні ради	Краматорська	Маріупольська	Волноваська	Покровська	Бахмутська
«Опозиційна платформа – За життя»	42,59	42,59	66,67	35,19	40,48
«Слуга народу»	14,81	9,26	14,29	14,81	23,81
«Опозиційний блок»	11,11			12,96	
«Партія Максима Єфімова “Наш Краматорськ»	9,26				
«Європейська солідарність»	7,41			7,41	
«Наш край»	7,41				
«Партія миру та розвитку»	7,21				
«Блок Вадима Бойченка»		48,15			
«За майбутнє»			14,29	7,41	7,14
«Порядок»				22,22	14,29
<i>Результати виборів до районних рад Луганської області</i>					
Політична сила / районні ради %	Сватівська	Северодонецька	Старобільська	Щастівська	
«Опозиційна платформа – За життя»	42,11	44,44	35,71	39,47	
«Наш край»	31,58	38,89	33,33	34,21	
«Слуга народу»	10,53	9,26	23,81	26,32	
«Опозиційний блок»	7,89	7,41			
«За майбутнє»	7,89				
«Європейська солідарність»			7,14		

Як вже було зазначено вище, суспільний запит на розв’язання питання війни та миру є одним з чинником трансформації, зокрема зміни політичної ідеології та політичного курсу, регіональних еліт Донеччини та Луганщини. Так чи інакше регіональні еліти залучені до розв’язання проблем, пов’язаних з російсько-українською війною, тимчасовою окупацією окремих територій Донецької та Луганської областей, заробляючи з одного боку політичні дивіденди, а з огляду на наявність фінансово-бізнесових інтересів в регіоні, намагаючись зберегти там монополію на вплив. Зважаючи на результати останніх виборів, у середовищі регіональних еліт Донецької та Луганської областей можна визначити декілька акторів і груп, які на різних рівнях піднімають питання деокупації тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, та мають різне бачення вирішення проблеми.

Найвпливовіша, як продемонстрували останні вибори, політична сила «Опозиційна платформа – За життя» (лідер партії Юрій Бойко, депутати ВР С. Дунаєв, Ю. Іоффе, Н. Королевська) виступає за прямі переговори з представниками окупаційних адміністрацій тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та їх

реінтеграцію на умовах Росії (тобто, з наданням широкої автономії в складі України). «Ми виступаємо за прямі переговори, за те, щоб наші полонені повернулися додому. І ми все це зробимо, тому що не боїмося за свої рейтинги... Будемо ініціювати початок прямих переговорів у чотирикутнику Київ – Донецьк – Луганськ - Москва», - заявляв Ю. Бойко перед парламентськими виборами 2019 року (Цит. за: Казанський, 2020а, с.4). Фактично з 2015 р. позиція ОПЗЖ щодо просування власного «мирного плану» не змінилась (Опозиційна платформа – За життя, 2021).

Конкуренти Ю. Бойка на Луганщині група С. Шахова (нардепи С. Вельможний, О. Лукашев, О. Сухов), яка представляє місцеву франшизу партії «Наш край», на відміну від Юрія Бойка і депутатів з партії ОПЗЖ, займає підкреслено проукраїнську позицію. Росію Сергій Шахов вважає стороною конфлікту на Донбасі і вважає, що покласти край війні можна шляхом прямих переговорів із Володимиром Путіним (Казанський, 2020а, с.7).

На Донеччині найвпливовішою є група Р. Ахметова, до якої входить ціла низка відомих політиків і бізнесменів, так званих «донецьких», деякі з яких є цілком самодостатніми ісамостійними гравцями (Казанський, 2020а, с.13).

Вадим Новинський, діловий партнер Ріната Ахметова, депутат Верховної Ради від «Опозиційного блоку» по мажоритарному округу в Маріуполі, є членом парламентського Комітету з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнародних відносин. В. Новинський, будучи вихідцем з Росії, виступає за тісну співпрацю з РФ і виконання Мінських угод у російській інтерпретації цього документа, яка передбачає спочатку проведення виборів в ОРДЛО, а потім вже передачу Україні контролю над кордоном. Крім того, у грудні 2019 року В. Новинський вніс власний законопроект про особливий статус Донбасу, в якому запропонував створити на базі ОРДЛО окрему адміністративно-територіальну одиницю - міжобласне територіальне об'єднання Донбас зі своєю виконавчою владою (виконкомом МТО Донбас) (Казанський, 2020а, с.15).

Муса Магомедов, лідер партії «Порядок», що активізувалась перед місцевими виборами 2020 року, був обраний народним депутатом України на парламентських виборах 2019 року від партії «Опозиційний Блок» у виборчому окрузі №45 (Донецька область). Колишній генеральний директор Авдіївського коксохімзаводу, на відміну від інших депутатів з групи Ахметова, М. Магомедов демонструє проукраїнську позицію, називає Росію країною-агресором, наполягає на створенні перехідної моделі на території ОРДЛО під контролем миротворчого міжнародного контингенту до повної інтеграції за українськими законами. У рамках своєї депутатської діяльності активно просував ініціативи щодо ситуації з ОРДЛО: звернення Верховної Ради України до Президента України щодо «зняття блокади Донбасу»; про відновлення соціально-економічних зв'язків в окремих районах Донецької та Луганської областей з метою захисту прав і свобод громадян України, що проживають на цих територіях; про надання допомоги в окремих районах Донецької та Луганської областей (Магомедов, 2019).

Руслан Требушкін, обраний на місцевих виборах 2020 року міським головою Покровська, у 2014 році відкрито підтримував проросійські сили, виступав проти АТО і називав українську владу «хунтою». Однак, після звільнення Димитрова та Красноармійська (зараз відповідно Мирноград та Покровськ) українськими військовими, Р. Требушкін став висловлювати патріотичну позицію. У 2019 році Р. Требушкін заявив, що українізація Донбасу допоможе залучити в регіон інвестиції: «культурна дипломатія

допоможе наладити та економічні зв'язки, притягнути нові інвестиції, гранти, дозволить перетворити Покровськ і весь український Донбас в культурно цілісний та економічно успішний регіон». Поки Требушкін був народним депутатом, він не займався питаннями, що безпосередньо стосуються реінтеграції Донбасу. Проте, деякі його ініціативи стосувалися підприємств вугільної галузі, що можна вважати як забезпечення інтересів вугільних регіонів Донецької області (Требушкін, 2019).

Серед регіональної політичної еліти є впливові актори, які відверто відстоюють проукраїнські позиції в питаннях відновлення державного суверенітету України. Сергій Тарута – народний депутат України від партії «Батьківщина», впливовий бізнесмен, політик, колишній Голова Донецької облдержадміністрації. Протягом 2014-2019 років Сергій Тарута був одним із найактивніших політиків, які пропонували різні сценарії деокупації, вважаючи неефективними Мінські переговори та Комплекс заходів з виконання Мінських домовленостей, адже, зупинивши активну фазу бойових дій, вони, за думкою політика, вичерпали себе. Замість «Мінська» у 2017 р. С. Тарута представив на Мюнхенській конференції з безпеки свій План закінчення «війни Росії проти України» «Три основи: легітимність – безпека – довіра». Під час президентських виборів 2019 року С. Тарута запропонував перенести переговорний процес до Відня («віденський майданчик») і побудувати його на базі ОБСЄ. Свого часу С. Тарута пропонував різні механізми вирішення конфлікту із залученням міжнародних миротворців, запуску механізму міжнародної перехідної адміністрації тощо. Політик відкидає можливість деокупації військовими засобами (Oktysiuk, Kishchenko and Yaroshenko, 2020).

Дмитро Лубінець - депутат-мажоритарник від Волновахи (входить до групи «За майбутнє») очолює парламентський Комітет з прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій Донбасу та Криму. Як голова комітету, Дмитро Лубінець бере активну участь у розробці нормативних документів щодо деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій, конструктивно вирішує практичні проблеми, пов'язані з пенсіями, перетинами лінії зіткнення, медичного обслуговування, освіти мешканців ОРДЛО. За ініціативи Д. Лубінця були запропоновані зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо захисту житлових прав студентів, щомісячної адресної допомоги; забезпечення виплати пенсій та соціальної допомоги; зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо звільнення від адміністративної відповідальності осіб за несвоєчасне подання заяви про державну реєстрацію народження дитини, яка народилась на тимчасово окупованих територіях України) тощо (Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій..., 2021).

Вадим Бойченко, якого було обрано на другий строк мером Маріуполя у 2020 р., тільки тепер вже під брендом власної партії «Блок Вадима Бойченка», має репутацію проукраїнського політика (Оленін, 2021). Його син служить у морській піхоті і має статус учасника бойових дій. За часи каденції Бойченка в Маріуполі дійсно відбулось багато змін, реконструкцій та покращення інфраструктури, місто називають «новим Донецьком». На посаді мера Маріуполя у 2016 р. Вадим Бойко висловлювався за надання Донбасу особливого статусу. Зараз, озвучуючи свою амбітну програму розвитку міста та Приазов'я у 2020 р., майбутній мер зосередив увагу на соціально-економічних перевагах розвитку прифронтових територій за умов децентралізації, вважаючи це прагматичним прикладом та шляхом до реінтеграції тимчасово окупованих територій. Велику увагу В. Бойченко приділяє вирішенню проблем ВПО та військовослужбовців, а у Маріуполі це відповідно 100

та 50 тис. населення, активно співпрацюючи в цьому питанні з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (Кошляк та Широкова, 2020).

Просуваючи свої ініціативи щодо покращення законодавчої бази стосовно ОРДЛО, прав ВПО, економічної складової регіону проукраїнські представники регіональної еліти вирішують як практичні поточні проблеми, так і створюють теоретичну та практичну базу майбутньої деокупації та відновлення державності на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей. Проте, кожен з них має своє бачення та просуває свої ініціативи у певній галузі, через що відсутнє єдине бачення стратегії деокупації та реінтеграції.

Бібліографічний список

- «5 років після Майдану: хиткі дороговкази пам'яті»: соціологи про сприйняття Революції гідності, 2019. *Радіо Свобода*, [онлайн] 16 квітня. Доступно: <<https://www.radiosvoboda.org/a/news-maydan-revplyziya-gidnosti-spruyinyattya/29884039.html>> [Дата звернення 10 вересня 2021].
- Биков, С., 2020. Зростаюча сила проукраїнського Донбасу. *Інтерфакс Україна*, [онлайн] 16 листопада. Доступно: <<https://ua.interfax.com.ua/news/blog/703579.html>> [Дата звернення 10 вересня 2021].
- Бондар, А., ред. 2016. Громадське спостереження за черговими місцевими виборами 2015 року: підсумковий звіт. *Центральна виборча комісія*. [онлайн] Доступно: <<https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/OPORA-Mistsevi-vibori-2015.-Rezultati-sposterezhennya.pdf>> [Дата звернення 10 вересня 2021].
- Ворчакова, І., 2014. Регіональна політична еліта: принципи структуризації та можливості лобювання інтересів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології*, 27(1132), с.82-87.
- Гарасим, А., 2021. Як Україна втрачала Донбас: «регіонали» розпалили огонь ворожнечі, а потім згоріли в ньому. *TEXTY.ORG.UA*, [онлайн] 21 жовтня. Доступно: <<https://texty.org.ua/articles/104737/yak-ukrayina-vtrachala-donbas-rehionaly-rozpalyly-vohon-vorozhnechi-potim-zhorily-u-nomu/>> [Дата звернення 10 вересня 2021].
- Діхтяренко, А., 2020. Донбас без вибору. Чому ЦВК скасувала місцеві вибори на частині підконтрольної Україні території? *Радіо Свобода*, [онлайн] 23 вересня. Доступно: <<https://www.radiosvoboda.org/a/30853407.html>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Золотарьова, Я., 2021. Історія виборів: у травні 2014 р. українці обрали Президента у Першому турі. *Опора*, [онлайн] 18 травня. Доступно: <https://www.oporaua.org/article/vybory/election_history/vybory_prezydenta_2014> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Казанський, Д., 2020а. Карта акторів конфлікту на Донбасі: локальні актори. *CivilM+*. [онлайн] Доступно: <https://civilmplus.org/wp-content/uploads/2021/07/Lokalni_aktori_ua.pdf> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Казанський, Д., 2020б. Кому дістанеться Донбас? *Тиждень*, [онлайн] 1 липня. Доступно: <<https://tyzhden.ua/Politics/245237>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Кармазіна, М., Бевз, Т., Горбатюк, М. та Зорич, О., 2020. *Регіональні політичні еліти в Україні: особливості формування, цінності та ідентичності (кінець 1991-2019 рр.)*. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України.

- Кармазіна, М.С., ред., 2019. *Регіональні політичні еліти в Україні: аналіз літератури з проблеми та характеристика емпіричної бази для вивчення феномену (кінець 1991–2018 рр.)*. Київ: ПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України.
- Кирилов, Д., 2020. Вибори у Слов'янську і Неля Штепа: яка ситуація у прифронтовому місті і чому все так? *Радіо Свобода*, [онлайн] 19 жовтня. Доступно: <<https://www.radiosvoboda.org/a/vyboru-v-slovyinsku/30901367.html>> [Дата звернення 10 вересня 2021].
- Коваленко, Д., 2017. Регіональні еліти як об'єкт теоретичного дослідження. *Молодий вчений*, 2, с.18-21.
- Комарова, О., 2017. Три роки від загибелі Володимира Рибак. Захищав Україну і український прапор. *Радіо Свобода*, [онлайн] 17 квітня. Доступно: <<https://www.radiosvoboda.org/a/28435565.html>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Комітет виборців України, 2016. Фінальний звіт КВУ за результатами місцевих виборів 2015 року. *Комітет виборців України*, [онлайн] 17 березня. Доступно: <<http://www.cvu.org.ua/search/q:%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%9A%D0%92%D0%A3%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%202015%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83>> [Дата звернення 5 жовтня 2021].
- Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин*, 2021. [онлайн]. Доступно: <http://kompravlud.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/golova/72606.html> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Кошляк, А. та Широкова, В., 2020, Клименко vs Бойченко. Інтерв'ю з двома конкурентами, між якими точиться запекла боротьба за пост мера Маріуполя. *НВ Україна*, [онлайн] 21 жовтня. Доступно: <<https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/kandidati-v-meri-mariupolya-interv-yu-z-chlenom-opzzh-klimenkom-i-merom-boychenkom-50118936.html>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Крюков, О.І., 2006. *Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення*. Київ: Видавництво НАДУ.
- Лібанова, Е. та Дмитренко, М., 2019. Чому саме Донбас став місцем національної трагедії? Пошук неполітизованої відповіді на політичне питання. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*, 5-6, с.12-13.
- Магомедов, М., 2019. Екс-директор Авдеєвського коксохіма Магомедов: о том, «кого прощать», и «особом статусе» Донбасса. Інтерв'ю вел Д. Тимошенко. *Радіо Свобода*, [онлайн] 13 листопада. Доступно: <<https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/30269587.html>> [Дата звернення 12 вересня 2021].
- Макаров, Г.В. та Каплан, Ю.Б., 2015. *Місцеві вибори 2015 р.: проблеми організації, підсумки, тенденції*. Київ: НІСД. [онлайн] Доступно: <<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-01/vuboru-f2365.pdf>> [Дата звернення 20 вересня 2021].

- Мачуський, В., 2017. Політична еліта: визначення стратегічного курсу України на сучасному етапі. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 3, с.168-182.
- Оганесян, К., 2014. Місцева влада Донеччини стала жертвою власної багаторічної політики. *DW*, [онлайн] 7 марта. Доступно: <<https://p.dw.com/p/1BLk1>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Оленін, А., 2021. Як Ахметов і децентралізація руйнують рейтинги ОПЗЖ на Донбасі. *LB.ua*, [онлайн] 27 квітня. Доступно: <https://lb.ua/news/2021/04/27/483321_yak_ahmetov_i_detsentralizatsiya.html> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Опозиційна платформа – За життя, 2021. Мирний план. *Опозиційна платформа – За життя*. [онлайн] Доступно: <https://zagittya.com.ua/page/mirnyj_plan.html> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Опозиційний блок на виборах: перемога чи імітація? 2015. *BBC News. Україна*, [онлайн] 24 листопада. Доступно: <https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/11/151019_opposition_block_election_chances_sd> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Рибалка, С.В., 2015. Особливості формування і функціонування регіональних політичних еліт в сучасній Україні. *Грані*, 8, с.47-52. DOI: <https://doi.org/10.15421/1715155>
- Рогачук, Д., 2019. Чим запам'ятався Петро Порошенко як народний депутат. *Вибори вибори*, [онлайн] 28 січня. Доступно: <<https://vybory.pravda.com.ua/articles/2019/01/28/7149843/>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Романець, Р. та Кравець, Р., 2017. Мирна війна. Як Порошенко і Турчинов хочуть повертати Донбас. *Українська правда*, [онлайн] 21 червня. Доступно: <<https://www.pravda.com.ua/articles/2017/06/21/7147504/>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Стуканов, С., 2016. «Донецькі еліти хотіли використати «русскую весну», але «русская весна» використала їх». Інтерв'ю вів В. Майданюк, *ZAXID.NET*, [онлайн] 16 лютого. Доступно: <https://zaxid.net/donetski_eliti_hotili_vikoristati_russkuyu_vyesnu_ale_vyesna_vikoristala_yih_n1382927> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Тарута, С., 2021. Ми за десять днів зробили лінію оборони Маріуполя, яку не могли взяти росіяни. Інтерв'ю вела Л. Самохвалова. *УкрІнформ*, [онлайн] 29 квітня. Доступно: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3237582-sergij-taruta-narodnij-deputat-ukraini-u-2014mu-goci-golova-doneskoj-oda.html>> [Дата звернення 5 вересня 2021].
- Токар, М., 2009. Регіональна політична еліта: тенденції творення. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія*, 13, с.297-299.
- Требушкин, Р., 2019. Украинизация Донбасса поможет привлечь инвестиции – мэр Покровска. *Интерфакс Украина*, [онлайн] 21 января. Доступно: <<https://interfax.com.ua/news/general/561626.html>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, 2015. Донбас після виборів: думки громадських активістів. *Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва*,

- [онлайн] 25 листопада. Доступно: <<https://dif.org.ua/article/donbas-pislya-viboriv-dumki-gromadskikh-aktivistiv>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, 2019. Громадська думка на Донбасі: зміни після виборів-2019, нові ризики на тлі війни та пандемії COVID-19. *Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва*, [онлайн] Доступно: <<https://dif.org.ua/uploads/pdf/11509830395ec27c1750f0a4.39039019.pdf>> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Центральна виборча комісія України, 2021. Місцеві вибори 2020. Обрані депутати місцевих рад на поточну дату. *Центральна виборча комісія України*. [онлайн] Доступно: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2020/pvm005pt001f01=695pt00_t001f01=695.html> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Червоненко, В. та Шрамович, В., 2015. Вибори у Краматорську і Слов'янську: як і чому на Донбасі виграв «Опоблок». *BBC News. Україна*, [онлайн] 26 жовтня. Доступно: <https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/10/151026_donbas_election_sx> [Дата звернення 20 вересня 2021].
- Яремчук, В., 2021. Регіональна політична еліта: принципи та механізми формування (на прикладі Івано-Франківської області). *Політичні дослідження*, 1, сс.70-89. DOI: 10.53317/2786-4774-2021-1-5
- Oktysiuk, A., Kishchenko, S. and Yaroshenko, Ye., 2020. Donbas Conflict Actors Map: Positions, Interests, Actions. *CivilM+*. [online] Available at: <https://civilmplus.org/wp-content/uploads/2021/07/Zagalni_aktori_en.pdf> [Accessed 5 September 2021].

References

- «5 років після Майдану: квіткі дорожовказу пам'яті»: соціологія про сприйняття Революції гідності ["5 years after the Maidan: shaky guides to memory": sociologists on the perception of the Revolution of Dignity], 2019. *Radio Svoboda*, [online] April 16. Available at: <<https://www.radiosvoboda.org/a/news-maydan-replyziya-gidnosti-sprinyattya/29884039.html>> [Accessed 10 September 2021]. (in Ukrainian).
- Bondar, A., ed. 2016. Hromadske sposterezhennia za chervovymy mistsevymy vyboramy 2015 roku: pidsumkovyi zvit [Public observation of the next local elections in 2015: final report]. *The Central Election Commission Of Ukraine*. Available at: <<https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/OPORA-Mistsevi-vibori-2015.-Rezultati-sposterezhennya.pdf>> [Accessed 10 September 2021]. (in Ukrainian).
- Bykov, S., 2020. Zrostaiucha syla proukrainskoho Donbasu [The growing power of the pro-Ukrainian Donbass]. *Interfax-Ukraine*, [online] November 16. Available at: <<https://ua.interfax.com.ua/news/blog/703579.html>> [Accessed 10 September 2021]. (in Ukrainian).
- Chervonenko, V. and Shramovych, V., 2015. Vybory u Kramatorsku i Sloviansku: yak i chomu na Donbasi vyhrav «Opoblok» [Elections in Kramatorsk and Slovyansk: how and why Opoblok won in Donbass]. *BBC News. Ukraine*, [online] October 26. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/10/151026_donbas_election_sx> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Committee of voters of Ukraine, 2016. Finalnyi zvit KVVU za rezultatamy mistsevyykh vyboriv 2015 roku [Final CVU report on the results of the 2015 local elections]. *Committee of voters of Ukraine*, [online] March 17. Available at: <<http://www.cvu.org.ua/search/q:%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1>>

- %8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%9A%D0%92%D0%A3%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%202015%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Dikhtiarenko, A., 2020. Donbas bez vyboru. Chomu TsVK skasuvala mistsevi vybory na chastyni pidkontrolnoi Ukraini terytorii? [Donbass without a choice. Why did the CEC cancel local elections in the part of Ukraine controlled territory?]. *Radio Svoboda*, [online] September 23. Available at: <<https://www.radiosvoboda.org/a/30853407.html>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Fond «Demokratychni initsiatyvy» imeni Ilka Kucheriva, 2015. Donbas pislia vyboriv: dumky hromadskykh aktyvistiv [Donbass after the election: opinions of public activists]. *Ilko Kucheriv «Democratic Initiatives» foundation*, [online] November 25. Available at: <<https://dif.org.ua/article/donbas-pislya-viboriv-dumki-gromadskikh-aktivistiv>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Fond «Demokratychni initsiatyvy» imeni Ilka Kucheriva, 2019. Hromadska dumka na Donbasi: zminy pislia vyboriv-2019, novi ryzyky na tli viiny ta pandemii COVID-19 [Public opinion in Donbass: changes after the 2019 elections, new risks against the background of the war and the COVID-19 pandemic]. *Ilko Kucheriv «Democratic Initiatives» foundation*. [online] Available at: <<https://dif.org.ua/uploads/pdf/11509830395ec27c1750f0a4.39039019.pdf>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Harasym, A., 2021. Yak Ukraina vtrachala Donbas: «rehionaly» rozpalyly ohon vorozhnechi, a potim zghorily v nomu [How Ukraine lost Donbass: "regionals" kindled a fire of enmity, and then burned in it]. *TEXTY.ORG.UA*, [online] October 21. Available at: <<https://texty.org.ua/articles/104737/yak-ukrayina-vtrachala-donbas-rehionaly-rozpalyly-vohon-vorozhnechi-potim-zhorily-u-nomu/>> [Accessed 10 September 2021]. (in Ukrainian).
- Karmazina, M., Bevez, T., Horbatiuk, M. and Zorych, O., 2020. *Rehionalni politychni elity v Ukraini: osoblyvosti formuvannia, tsinnosti ta identychnosti (kinets 1991-2019 rr.)* [Regional political elites in Ukraine: features of formation, values and identity (late 1991-2019)]. Kyiv: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. (in Ukrainian).
- Karmazina, M.S., ed., 2019. *Rehionalni politychni elity v Ukraini: analiz literatury z problemy ta kharakterystyka empyrychnoi bazy dlia vyvchennia fenomenu (kinets 1991–2018 rr.)* [Regional political elites in Ukraine: analysis of the literature on the problem and characteristics of the empirical basis for the study of the phenomenon (late 1991-2018)]. Kyiv: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. (in Ukrainian).
- Kazanskyi, D., 2020a. Karta aktoriv konfliktu na Donbasi: lokalni aktory [Map of actors of the conflict in Donbass: local actors]. *CivilM+*. [online] Available at: <https://civilmplus.org/wp-content/uploads/2021/07/Lokalni_aktori_ua.pdf> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Kazanskyi, D., 2020b. Komu distanetsia Donbas? [Who will get Donbass?]. *Tyzhden*, [online] July 1. Available at: <<https://tyzhden.ua/Politics/245237>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Komarova, O., 2017. Try roky vid zahybeli Volodymyra Rybaka. Zakhyshchav Ukrainu i ukrainskyi prapor [Three years since the death of Vladimir Rybak. He also defended the

- Ukrainian flag]. *Radio Svoboda*, [online] April 17. Available at: <<https://www.radiosvoboda.org/a/28435565.html>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Komitet z pytan prav liudyny, deokupatsii ta reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorii u Donets'kii, Luhanskii oblastiakh ta Avtonomnoi Respubliki Krym, mista Sevastopolia, natsionalnykh menshyn i mizhnatsionalnykh vidnosyn* [Committee on Human Rights, Deoccupation and Reintegration of the Temporarily Occupied Territories in Donetsk, Luhansk Oblasts and the Autonomous Republic of Crimea, the City of Sevastopol, National Minorities and International Relations], 2021. [online] Available at: <http://kompravlud.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/golova/72606.html> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Koshliak, A. and Shyrokov, V., 2020, Klymenko vs Boichenko. Interviu z dvoma konkurentamy, mizh yakymy tochytsia zapekla borotba za post mera Mariupolia [Klimenko vs Boychenko. Interviews with two competitors, between whom there is a fierce struggle for the post of mayor of Mariupol]. *NV Ukraina*, [online] 21 October. Available at: <<https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/kandidati-v-meri-mariupolya-interv-yu-z-chlenom-opzzh-klimenkom-i-merom-boychenkom-50118936.html>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Kovalenko, D., 2017. Rehionalni elity yak ob'ekt teoretychnoho doslidzhennia [The regional elites as object of theoretical research]. *Molodyi vchenyi*, 2, pp.18-21.
- Kriukov, O.I., 2006. *Polityko-upravlinska elita Ukrainy yak chynnyk derzhavotvorennia* [Political and managerial elite of Ukraine as a factor in state formation]. Kyiv: Vydavnytstvo NADU. (in Ukrainian).
- Kyrylov, D., 2020. Vybory u Sloviansku i Nelia Shtepa: yaka sytuatsiia u pryfrontovomu misti i chomu vse tak? [Elections in Slavyansk and Nelya Shtepa: what is the situation in the frontline city and why is it so?]. *Radio Svoboda*, [online] October 19. Available at: <<https://www.radiosvoboda.org/a/vybory-v-slovyynsku/30901367.html>> [Accessed 10 September 2021]. (in Ukrainian).
- Libanova, E. and Dmytrenko, M., 2019. Chomu same Donbas stav mistsem natsionalnoi trahedii? Poshuk nepolityzovanoi vidpovidi na politychne pytannia [Why did Donbas become a place of the national tragedy? The search of non-politicized response to the political question]. *Naukovì zapiski Institutu politychnih ì etnonacional'nih doslidžen' im. Ì.F. Kurasa NAN Ukraïni*, 5-6, pp.12-13. (in Ukrainian).
- Machusky, V., 2017. Politychna elita: vyznachennia stratehichnoho kursu Ukrainy na suchasnomu etapi [Political elite: definition of the strategic course of Ukraine at the modern stage.]. *Naukovì zapiski Institutu politychnih ì etnonacional'nih doslidžen' im. Ì.F. Kurasa NAN Ukraïni*, 3, pp.168-182. (in Ukrainian).
- Magomedov, M., 2019. Eks-direktor Avdeevskogo koksokhima Magomedov: o tom, «kogo proshchat», i «osobom staturse» Donbassa. [Ex-director of the Avdeevsky coke plant Magomedov: about "whom to forgive", and "special status" of Donbass.onlain]. Interviewed by D. Tymoshenko. *Radio Svoboda*, [online] November 13. Available at: <<https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/30269587.html>> [Accessed 12 September 2021]. (in Russian).
- Makarov, H.V. and Kaplan, Yu.B., 2015. *Mistsevi vybory 2015 r.: problemy orhanizatsii, pidsumky, tendentsii* [Local elections in 2015: problems of organization, results, trends].

- Kyiv: NISD. [online] Available at: <<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-01/vuboru-f2365.pdf>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Ohanesian, K., 2014. Mistseva vlada Donechchyny stala zhertvoiu vlasnoi bahatorichnoi polityky [Local authorities of Donetsk region have fallen victim to their own long-term policy]. *DW*, [online] March 7. Available at: <<https://p.dw.com/p/1BLk1>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Oktysiuk, A., Kishchenko, S. and Yaroshenko, Ye., 2020. Donbas Conflict Actors Map: Positions, Interests, Actions. *CivilM+*. [online] Available at: <https://civilmplus.org/wp-content/uploads/2021/07/Zagalni_aktori_en.pdf> [Accessed 5 September 2021].
- Olenin, A., 2021. Yak Akhmetov i detsentralizatsiia ruinuiut reitynhy OPZZh na Donbas [How Akhmetov and decentralization destroy the ratings of OPZZH in the Donbass]. *LB.ua*, [online] 27 April. Available at: <https://lb.ua/news/2021/04/27/483321_yak_ahmetov_i_detsentralizatsiya.html> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Opozytsiyni blok na vyborakh: peremoha chy imitatsiia? [Opposition bloc in elections: victory or imitation?] 2015. *BBC News. Ukraine*, [online] 24 November. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/11/151019_opposition_block_election_chances_sd> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Opposition Platform – For Life, 2021. Myrnyi plan [Peace Plan]. *Opposition Platform – For Life*. [online] Available at: <https://zagittya.com.ua/page/mirnyj_plan.html> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Rohachuk, D., 2019. Chym zapamiatavsia Petro Poroshenko yak narodnyi deputat [What do you remember Petro Poroshenko as a People's Deputy]. *Vybory Vybory*, [online] January 28. Available at: <<https://vybory.pravda.com.ua/articles/2019/01/28/7149843/>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Romanets, R. and Kravets, R., 2017. Myrna viina. Yak Poroshenko i Turchynov khochut povertaty Donbas [Peace War. How Poroshenko and Turchinov want to return Donbass]. *Ukrainska Pravda*, [online] June 21. Available at: <<https://www.pravda.com.ua/articles/2017/06/21/7147504/>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Rybalka, S.V., 2015. Osoblyvosti formuvannia i funktsionuvannia rehionalnykh politychnykh elit v suchasni Ukraini [Peculiarities of the formation and functioning of regional political elite in contemporary Ukraine]. *Grani*, 8, pp.47-52. DOI: <https://doi.org/10.15421/1715155> (in Ukrainian).
- Stukanov, C., 2016. «Donetski elity khotily vykorystaty «russkuiu viesnu», ale «russkaia viesna» vykorystala yikh» ["Donetsk elites wanted to use the " Russian Spring ", but the " Russian Spring "used them"]. Interviewed by V. Maidanyuk. *ZAXID.NET*, [online] 16 February. Available at: <https://zaxid.net/donetski_eliti_hotili_vikoristati_russkuyu_vyesnu_ale_vyesna_vikoristala_yih_n1382927> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Taruta, S., 2021. My za desiat dnev zrobyly liniu oborony Mariupolia, yaku ne mohly vziaty rosiiany [In ten days we made the line of defense of Mariupol, which the Russians could not take]. Interviewed by L. Samokhvalova. *UkrInform*, [online] April 29. Available at: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3237582-sergij-taruta-narodnij-deputat-ukrainiu-2014mu-roci-golova-doneckoi-oda.html>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).

- Tokar, M., 2009. Rehionalna politychna elita: tendentsii tvorennia [The regional political elite: tendency of the creation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Politolohiia, Sotsiolohiia, Filosofiia*, 13. pp.297-299. (in Ukrainian).
- Trebushkin, R., 2019. Ukrainizatsiya Donbassa pomozhet privlech investitsii – mer Pokrovska [The Ukrainianization of Donbass will help attract investment - the mayor of Pokrovsk]. *Interfax-Ukraine*, [online] January 21. Available at: <<https://interfax.com.ua/news/general/561626.html>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Tsentralna vyborcha komisiia Ukrainy, 2021. Mistsevi vybory 2020. Obrani deputaty mistsevykh rad na potochnu datu [Local elections 2020. Elected deputies of local councils on the current date]. *Tsentralna vyborcha komisiia Ukrainy*. [online] Available at: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2020/pvm005pt001f01=695pt00_t001f01=695.html> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Tsentralna vyborcha komisiia Ukrainy. 2014. Vybory Prezydenta Ukrainy [Elections of the President of Ukraine]. *Tsentralna vyborcha komisiia Ukrainy*. [online] Available at: <<https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2014/wp001>> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Vorchakova, I., 2014. Rehionalna politychna elita: pryntsyipy strukturyzatsii ta mozhlyvosti lobiuvannia interesiv [Regional political elite: principles of structures and lobbying of interests]. *Vestnik Har'kovskogo nacional'nogo universiteta imeni V. N. Karazina. Serii Voprosy politologii*, 27(1132), pp.82-87.
- Yaremchuk, V., 2021. Rehionalna politychna elita: pryntsyipy ta mekhanizmy formuvannia (na prykladi Ivano-Frankivskoi oblasti) [Regional political elite: formation principles and mechanisms (Ivano-Frankivsk region as an example)]. *Political Studies*, 1, pp.70-89. DOI: 10.53317/2786-4774-2021-1-5 (in Ukrainian).
- Zolotarova, Ya., 2021. Istoriia vyboriv: u travni 2014 r. ukraintsi obraly Prezydenta u Pershomu turi [History of elections: in May 2014, Ukrainians elected President in the First Round]. *Opora*, [online] May 18. Available at: <https://www.oporaua.org/article/vybory/election_history/vybory_prezydenta_2014> [Accessed 20 September 2021]. (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 08.10.2021 р.

I. Gridina

K. Chulska

**REGIONAL ELITES OF DONETSK AND LUHANSK REGIONS AFTER THE
REVOLUTION OF DIGNITY AND
DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

Abstract. The aim of the study is to clarify the qualitative transformations of the regional elite, which took place under the influence of the Revolution of Dignity and the Ukrainian-Russian war, in the context of the strategy of de-occupation of the temporarily occupied territories of Donetsk and Luhansk regions.

In the Donetsk region, the electoral preferences of the population were shaped by the preferences of local elites, while the preferences of local elites were shaped by the preferences of local businesses, creating a kind of closed political and economic circle. In 2014, after the overthrow of the Yanukovich regime, the regional elites of the Donetsk and Luhansk regions were out of action, inactive because they were afraid to take responsibility for decision-making.

Thus, the transformation of the elites took place in a revolutionary way, completely changing the ruling elite to the opposition. At the same time, the transformation of the elite was due to its value reorientation, in particular at the levels of rethinking domestic and foreign policy. The theme of the war and its end was "monetized" in the political struggle of both national and regional elites.

In 2015, the renewal of the regional and local elite took place neither quantitatively nor qualitatively, its circulation took place in the form of the rebranding of the Party of Regions. At the same time, the former monopoly of the "regionals" was destroyed in this election. The local elections of 2020, which took place after the reboot of the political system of Ukraine in 2019, were marked by new trends. "Opposition Platform - For Life (OPZZH)" was forced to compete with new political actors, including mayors.

Regional elites are involved in solving the problems of the Russian-Ukrainian war, earning, on the one hand, political dividends and, on the other hand, having financial and business interests in the region, trying to maintain a monopoly on influence. The main political players (OPZZH, OP) during 2015-2020 did not actually change their pro-Russian vision of restoring Ukraine's state sovereignty through the Minsk process, the special status of Donbas, direct talks with representatives of the occupation administrations.

Pro-Ukrainian representatives of regional elites, promoting their initiatives to improve the legal framework for SDDL, IDP rights, the economic component of the region, solve both current practical problems and create a theoretical and practical basis for future de-occupation and restoration of statehood in the temporarily occupied Donetsk and Luhansk regions. However, each of them has its own vision and promotes its own initiatives in a certain area, which is why there is no single vision of the strategy of de-occupation and reintegration.

Keywords: *elite, political elite, regional elite, Russian-Ukrainian war, temporarily occupied territories of Donetsk and Luhansk regions, de-occupation.*

УДК: 323.2:305

Ю. С. Гунза
В. Ф. Лисак

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Проаналізовано регіональний вимір творення та реалізації гендерної політики в Україні на прикладі Донецької області. Охарактеризовано науковий доробок українських дослідників з проблематики гендерної політики, та нормативно-правові документи впровадження гендеру в Україні та в Донецькій області.

З'ясовано особливості Донецької області та політики гендерної рівності в регіоні. Розкрито фактори, які впливають на гендерну політику на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Проаналізовані механізми формування та реалізації гендерної політики в Донецькій області та Україні, через адміністративно-територіальній устрій області, його складові та компетентності в сфері гендерного дослідження. Виділено основні критерії формування гендерної політики України. Розглянуто впровадження гендерної політики України на регіональному рівні на прикладі Донецької області в соціально-економічній та суспільно-політичній сферах і надана оцінка їх ефективності.